

Carla Oldenburger
Groen- en erfgoedconsulent, adviseur Omgevingskwaliteit
bij Oldenburgers Binnenstad en Buitenleven
Bewerkt door Noortje Krikhaar

Zoektocht naar Zocher in België

Tussen de Ancienne Chaussée de Namur (N934) en de weg van Brussel naar Luxembourg (E411) en langs de Rue d'Ostin ligt Chateau d'Ostin (Wallonië, Provincie Namur, Gemeente La Bruyère). Verslag van een bijzondere ontdekkingstocht naar dit kasteel in het Belgische Zuiden.

Google Earth 2011.

Chateaud'Ostin in 1720.

Op zoek naar bronnen over dit kasteel vond ik het boek 'Châteaux et monuments des Pays-Bas' met daarin een verwijzing naar een tuinarchitect Zocher. *'Le château d'Ostin apparaît en venant de Villers et de St. Denis au bout d'une avenue longue, belle et large, formée par quatre rangées de tilleuls et d'ormes nouvellement plantés. Il*

J. J. de Cloet. Châteaux et monumens des Pays-Bas: faisant suite au voyage pittoresque (Bruxelles, 1825-1830). Pl. 169. Lithographie Sidney Cooper Thomas (ca. 1830). De uitbouw van het huis ligt op het zuidwesten. Het park van Zocher ligt ten westen (links) van het huis.

Vasse. La province de Namur pittoresque, ou vues des châteaux, des sites pittoresques, des ruines et des monuments de la province. Bruxelles, 1844, Tome I, Pl. 36, J.-B. Kindermans del. In het park ligt een ijskelder met koepel verscholen.

Anoniem, circa 1850, portret van J.C. de Brunet.

Het kasteel rond 1830.

J. J. de Cloet. Album pittoresque des Pays Bas, faisant suite au voyage pittoresque. Pl. 9. A. Peellaert del.; Sturm litho. Parkaanleg met padenstelsel tussen park en huis. Langs het voetpad staat een kinderschommel.

a été bâti par M. Deckers (andere bronnen noemen hem Dukers, red.), architecte de Liège, et les jardins ont été exécutés d'après les plans et dessins de M. Zocher, architecte distingué de Harlem.'

Afgezien van een beschrijving van de opvallende ligging van het Engelse park bij het kasteel en de bijzondere bomen, die de

bewondering afdwingen van (niet alleen) dendrologen, kwam ik dankzij dit boek te weten dat Francois Philippe de Marotte de eigenaar van Chateau d'Ostin was vóór 1825 (zijn familie woonde al in dit kasteel vanaf 1584) en dat in dat jaar het kasteel een nieuwe eigenaar kreeg (M. le Chevalier de Brunck (het stond fout gespeld in de stukken)).

Op basis van meer literatuur-onderzoek en met behulp van de huidige bewoners van het kasteel, de familie H. en S. Boucher, kwam ik verder. In de 'Dictionnaire Géographique' van Ph. Vander Maelen (1832) staat te lezen dat Alexandrine Louise de Brunet (rentière) eigenaar was van het kasteel en de bijbehorende gronden. De Kadastergegevens uit 1833 bevestigen dit. Alexandrine trouwde in 1833 met de Fransman Pierre L. F. Tellier de Blanriez (1785-1855), Frans consul generaal te Amsterdam, die 22 januari 1833 in Amsterdam arriveerde (Bredasche Courant 25 januari 1833).

Op zoek naar Chateau d'Ostin op kaarten door de eeuwen heen

Aan de hand van bewaard gebleven kaarten is de tuinaanleg voor een deel te reconstrueren. Zo is op een detailkaart uit 1760 – waar een aan beide zijden beplante laan de oude weg naar Namur-Louvain ontmoet – een omgracht land te zien, verdeeld in twee min of meer vierkante percelen. Zuidelijk daarvan ligt een perceel dat in een punt uitloopt tot aan de allée tussen dit goed en het nieuwe bos van Ostin. Er is op deze kaart geen vijver getekend, toch moet deze er wel geweest zijn. Toen het nieuwe kasteel in 1714 werd gebouwd, deed deze vijver namelijk al dienst bij de fabricage van stenen voor de bouw van het nieuwe chateau. De vijver werd gevoed door een beek die aan de westkant langs de Grande allée loopt.

Geschiedenis moestuin goed te volgen

Op een Ferraris-kaart uit 1777

('Carte de cabinet des Pays Bas autrichiens et de la Principauté de Liège') zien we een groot bassin ten westen van het kasteel en drie kleinere bassins ten zuiden ervan. Vermoedelijk zijn dit alle vier visvijvers. Verder kunnen we aannemen dat het land is beplant met vruchtbomen (boomgaard) en bos. Door het bos loopt een beek die in verbinding staat met het grote bassin. Aan de overzijde van de weg langs het kasteel ligt een moestuin, verdeeld in vier perken.

Op een kaart uit 1792 reikt het kasteel boven de beek en het waterbassin (of meertje) uit.

met 'jardin' aangeduid. Het bassin van de kaart van 1770 heeft een vijfhoekige vorm gekregen en ten zuiden van het kasteel-complex is een tweede bassin (visvijver?) aangelegd.

Landbouwschool

Na de periode (1825-ca.1833) waarin Alexandrine de Brunet en daarvoor haar vader het kasteel bewoonden, werden het kasteel en de omliggende gronden verkocht. Mme Veuve Louis-Joseph Mertens was de nieuwe eigenaar. Haar zoon, Mr Le Baron Edouard Mertens, stichtte in 1849 op de gronden van Chateau

1771-1778. Carte de Ferraris, détail (Kaart van de Oostenrijkse Nederlanden).
Bibliothèque Royale Brussel.

De werkelijke hoogte waarop het kasteel ligt, is 186 meter. Is het bassin nu werkelijk al in een meer natuurlijke vorm veranderd, of heeft de tekenaar de vrijheid genomen de vijver in een meer natuurlijke vorm weer te geven?

Op de Kadasterkaart van 1807 wordt het moestuingedeelte aan de overzijde van de weg opeens

d'Ostin een landbouwschool, die hier gevestigd zou blijven tot 1855. Ten noorden van het kasteel, aan de overzijde van de weg, liggen dan akkers, beplant met haver, beetwortels en aardappelen. Ten noordoosten van het kasteel zijn proefvelden met koolzaad te vinden. Ten oosten van het kasteel, aan de zuidkant van de openbare weg, ligt dan

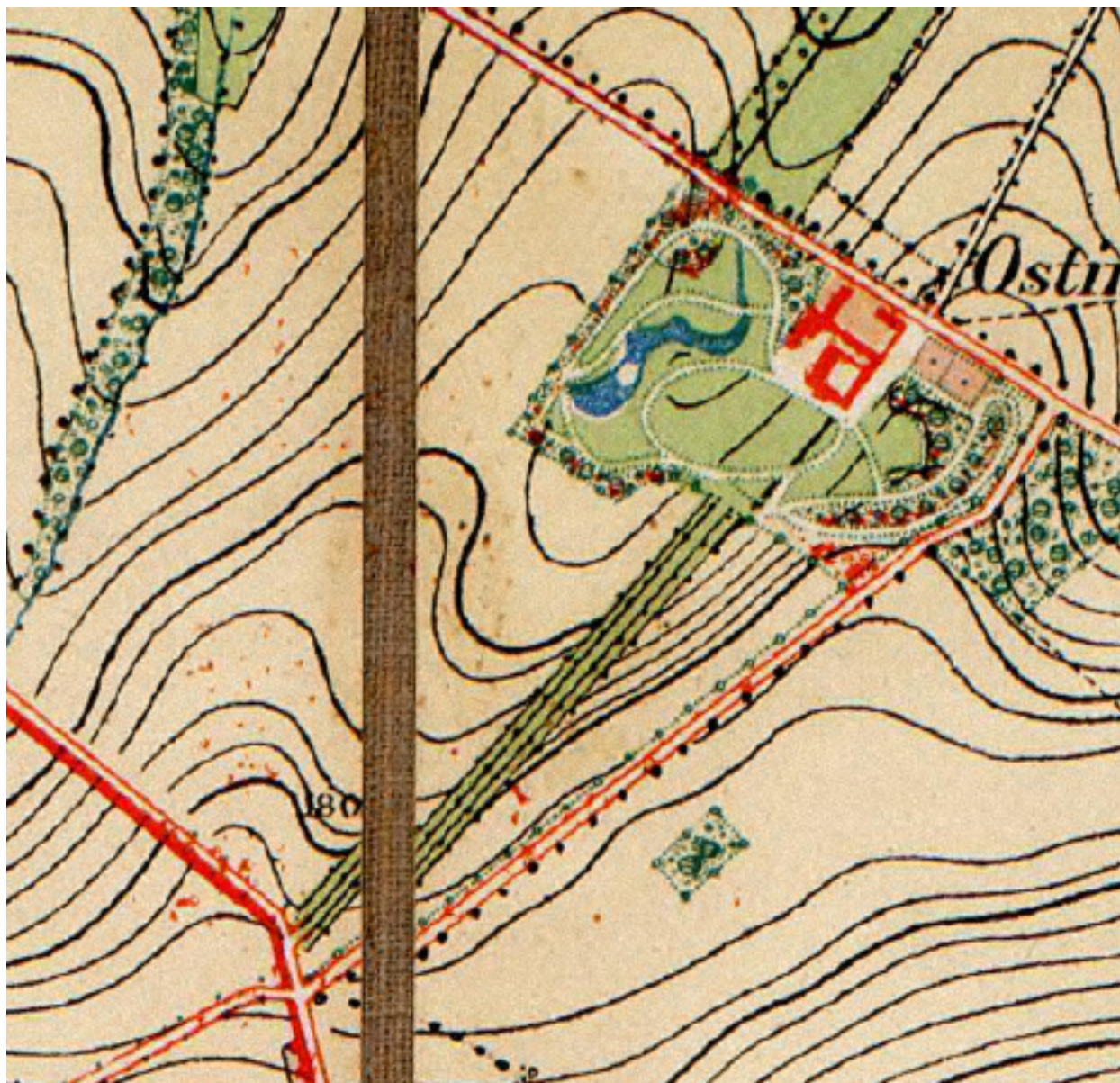

oorspronkelijke dreef aanleggen, in ruil voor de toegangsweg naar het kasteel die toen zijn eigendom werd.

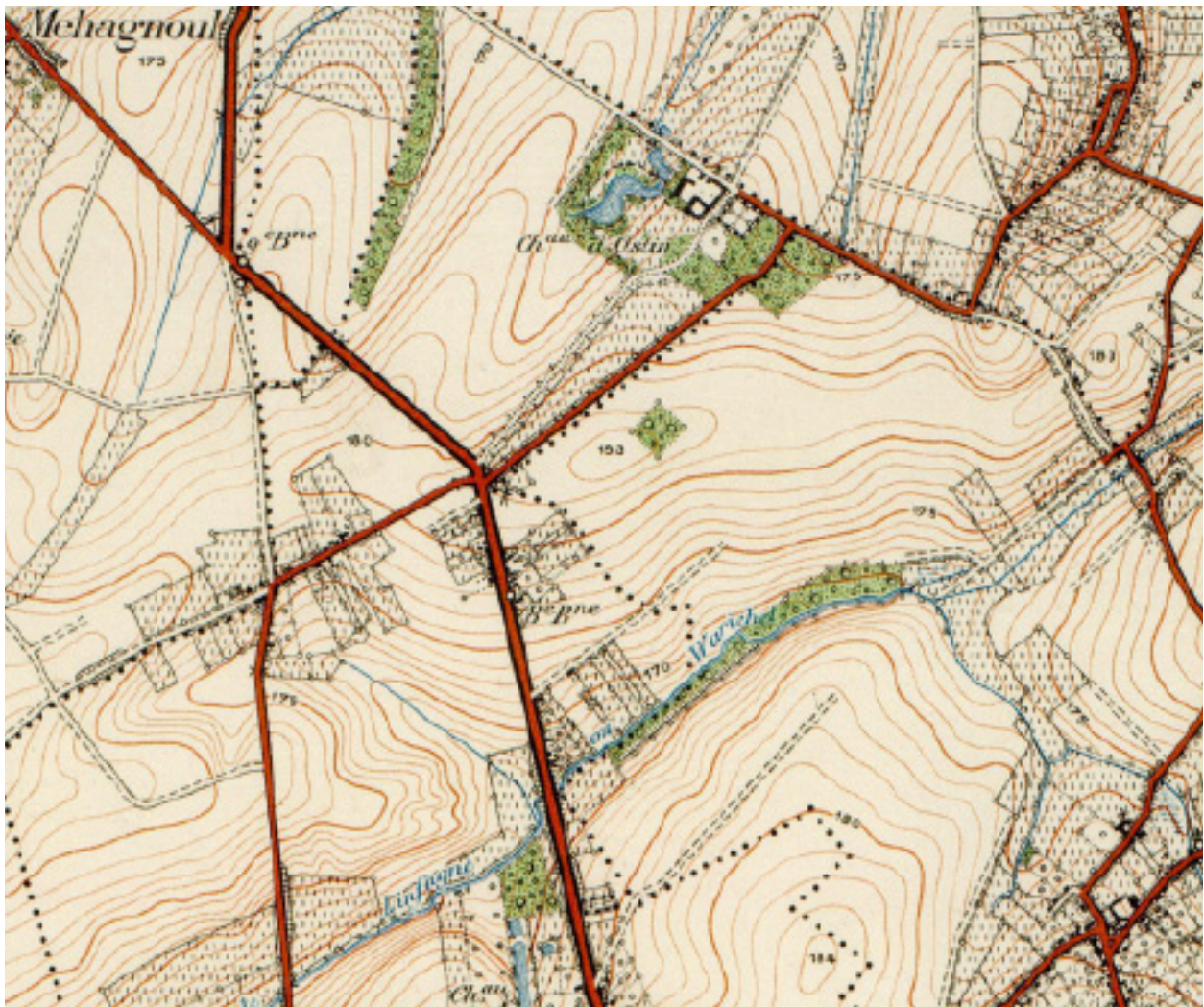
Naast het kasteel en de boerderijgebouwen vallen op de topografische kaart uit 1872 (zie afbeelding) de prachtige vijver –

als het ware een verbreding in de rivier – en de laan beplant met vier rijen bomen direct op. Naast deze toegangslaan is ook duidelijk te zien dat de laan die ten oosten van de toegangslaan en het kasteel loopt een verharde weg is (rood gekleurd op de kaart), begeleid door twee rijen

bomen. De beek (of watergang) is omgeleid en loopt nu aan de westkant van deze verharde weg en aan de westzijde langs het landschapspark, op de plaats waar in 1760 sprake was van een omringende gracht. Op deze kaart is door de hoogtelijnen ook duidelijk te zien hoe heuvel-

Topografische kaart uit 1872.

Het kasteel op een kaart uit 1927.

achtig het terrein wel is. Het padenpatroon in het park is wel iets veranderd sinds 1825, maar in hoeverre deze kaarten wat dat betreft te vertrouwen zijn is de vraag.

Dertig jaar later, in 1902, is er niet veel veranderd. Wel zien we enige heesterpartijen in het park getekend. Dat zou kunnen betekenen dat tussen 1872 en 1902 meer kleur in het park is gebracht met rododendrons, se-

ringen en dergelijke bloemheesters. Men sprak in deze tijd niet alleen over de landschapsstijl, maar ook over de gardeneske stijl. Dat betekende dat men het park meer als een tuin zag en dus meer bloemen in de nabijheid van het huis wilde hebben. Op deze kaart is niet meer te zien dat de toegangslaan beplant was met vier rijen bomen, hoewel dat waarschijnlijk nog wel het geval was. Het is een halfverharde laan geworden en de weg ten oosten

van deze laan is in 1902 verhard. De beek of verlegde beek is niet meer te zien.

We kunnen de veranderingen volgen op een topografische kaart uit 1927. Daarop zijn de wandelpaden rond de vijver goed te onderscheiden. Eén pad steekt direct ten westen van de bebouwing via een brug het park in en loopt met een bocht ten noorden van de vijver, volgt vervolgens de vijver aan de zuid-

De situatie in 2009.

zijde en komt weer terug op het beginpunt. Het andere pad gaat niet over de brug, maar begint aan het noordelijke einde van de vijver, volgt de noordelijke, westelijke en zuidelijke randen van het park en komt uit op de toegangslaan. De bloemheesters zijn niet meer getekend. Waarschijnlijk waren ze er in die tijd nog wel. Aan de overzijde van kasteel en toegangslaan ligt, uitgespaard in het bos, sinds de tweede helft van de 18^e eeuw nog steeds het moestuincomplex.

We hebben zo de hele ontwikkeling van het park en de lanen rondom het kasteel gevolgd en we maken een sprong in de tijd naar 2009. Op de Google-opname uit dat jaar is duidelijk te zien dat kasteel, park en toegangslaan een hechte eenheid vormen en dat is al zo sinds de tweede helft van de 18^e eeuw. De vorm van de aanleg rond het kasteel en de ligging te midden van akkers en weilanden is sindsdien in grote lijnen niet veranderd. De beplanting daarentegen

wel. De hele aanleg met zijn toegangslaan of dreef, de zich verbredende en versmallende slingerende waterpartij en de plaats van het moestuincomplex tegenover het kasteel zijn cultuurhistorisch van grote waarde. De vorm van de slingerende waterpartij past in het werk van J. D. Zocher jr.

Op zoek naar de *trait d'union* tussen De Brunet en Zocher

De Brunet (oorspronkelijk van Franse afkomst) heeft, zo blijkt uit de boeken, als Russisch diplomaat in Amsterdam een buitenplaats gekocht in de nabijheid van Namen. Dit gebied behoorde in 1825 tot het Koninkrijk der Nederlanden. Aannemende dat hij nog familie in Frankrijk (Parijs?) heeft gehad of dicht bij zijn land van afkomst wilde wonen, zou de omgeving van Namen een begrijpelijke keuze zijn. Deze plaats ligt zo'n beetje halverwege Amsterdam en Parijs, en bovendien ook niet al te ver van Brussel.

Uit artikelen in onder andere het Dagblad Zuid-Holland en 's Gravenhage (1861) blijkt dat De Brunet zowel voor de Russische als voor de Nederlandse handel veel heeft betekend, diensten 'die evenmin bij de Nederlandse regering als bij de Russische ongemerkt bleven'.

Om die reden is het geloofwaardig De Brunets connecties te zoeken in kringen van het Nederlandse handelsverkeer en deze te combineren met eigenaren van buitenplaatsen die door J. D. Zocher jr. werden aangelegd in het eerste kwart van de 19^e eeuw. Twee namen komen dan voor een eventuele *trait d'union* tussen Zocher en De Brunet in aanmerking.

Dat is allereerst Hieronymus Sillem (1768-1833). Sillem was verbonden aan het bankiershuis Hope & Co in Amsterdam en in Sint Petersburg. Ook was hij adviseur van de tsaar. Sillem liet Zocher jr. vanaf circa 1823 zijn buitenplaats Spaarnhoven bij Haarlem in landschapsstijl ontwerpen, met een laiterie in Zwitserse stijl. Ook het herenhuis met colonnade werd door Zocher voor hem gebouwd. De tweede connectie is Adriaan van der Hoop (1778-1854). Ook hij werkte voor het bankiershuis Hope & Co, sinds 1811. Van der Hoop vergezelde tsaar Alexander I van Rusland (1777-1825) in 1814 tijdens zijn bezoek aan Amsterdam (en aan de beurs) – hij was toen 'Raad van Amsterdam'. Alexander I was een oudere broer van Anna Pauwlona. Zij trouwde in 1816 met prins Willem II, de latere koning Willem II. In 1817 komt De Brunet als consul in Amsterdam. Van der Hoop schakelde in 1835 Zocher jr. in op zijn buitenplaats Spaarnberg te Santpoort bij Haarlem. Hij ontwierp hier het park in landschapsstijl en bouwde een boerderij in de vorm van een Zwitsers chalet.

Het handelshuis firma Hope en Co participeerde onder andere in staatsleningen aan Rusland. In 1820 plaatste de firma, samen met de firma Weduwe W. Borski, Russische leningen voor 120

miljoen gulden, in die tijd een onvoorstelbaar hoog bedrag. Nadat koning Willem I in 1824 het verbod had ingetrokken om zonder toestemming in buitenlandse leningen te participeren, stak de firma opnieuw zijn energie in buitenlandse fondsen, met name Russische.

In 1832 schilderde J. A. Kruseman Adriaan van der Hoop, toen minister, en in 1833 kwam Ridder De Brunet aan de beurt. Daarna werden mevrouw (Olga Emilie) Borski-Sillem, mej. Sillem en mevrouw Sillem-Hilbeck aan het doek toevertrouwd. In 1835 Adriaan van der Hoop, en later in een onbekend jaar mevrouw Van der Hoop. Dit schilderij werd afgeleverd in 1843. Ook zijn Adriaan van der Hoop (als venoot) en Zocher als architect tussen 1841 en 1845 betrokken bij de bouw van het nieuwe Beursgebouw in Amsterdam (opvolger van de Beurs van Hendrick de Keyser).

Uit bovenstaande gegevens kun je concluderen dat De Brunet zowel de bankiers Hieronymus Sillem en Adriaan van der Hoop als de weduwe Borski (Johanna Jacoba Borski-van de Velde) goed heeft gekend en dat hij hoogstwaarschijnlijk via deze kring van bankiers in contact is gekomen met de architect J. D. Zocher jr.

Met dank aan de heer en mevrouw H. en S. Boucher, bewoners van Chateau d'Ostin.